

Posudek diplomové práce

Anežka Kubáčová: Šťastné dětství v nešťastné době? Každodenní život dětí v Protektorátu Čechy a Morava, Praha 2024, 123 stran, diplomová práce na Ústavu českých dějin FF UK

Mohly české děti zažívat v období Protektorátu Čechy a Morava šťastné dětství? Mohly si i na pozadí druhé světové války užívat svá mladá léta?

V jistém slova smyslu ambiciózní a pro někoho snad i překvapivé (či přinejmenším nezvyklé) tázání vetkla Anežka Kubáčová nejen do názvu své diplomové. Zvolené téma výzkumu jsem však přivítal. Jeho prostřednictvím měla autorka možnost upozornit na různost pohledů a prožívání významných historických událostí či dějů, v tomto případě z hlediska české společnosti období pochmurného a tragického.

Snahou o zohlednění dětské perspektivy (jakkoli jsem si vědom ošidnosti tohoto konstatování s vědomím, že práce se zakládá na ex-post činěných vzpomínkách) autorka vstoupila na pole dějin dětství, přičemž někteří historici mají tendenci dětství konceptualizovat přímo jako svébytnou kategorii výzkumu. Na okraj je třeba dodat (a věci si je vědoma i sama autorka), že pohled prizmatem „šťastného dětství“ rozhodně nerelativizuje represivní charakter a hrůzy protektorátního času.

Předkládaná diplomová práce se tedy zajímá o (vzpomínky na) dětství prožité v exponovaných letech německé okupace. Se zájmem o dějiny každodennosti se autorka rozhodla věnovat několika pilířům, o něž se pomyslně opírala. Konkrétně sledovala proměny dobového školství, zajímala se o možnosti a podoby trávení volného času, o materiální zázemí dětských životů. Zaměřila se rovněž na stopu, jakou ve vzpomínkách pamětníků zanechaly tehdejší politické linie a události – na počátku sledovaného období reflektuje vzpomínky na vznik protektorátu, tématem pamětnických výpovědí byl atentát na Reinharda Heydricha i letecké bombardování a průchod fronty včetně přítomnosti německých i sovětských vojáků někdy i přímo v rodinách vzpomínajících. Samozřejmě, že tímto se nevyčerpává katalog dílčích témat nabízejících se ke sledování. Z hlediska obsahu materiálů, s nimiž autorka měla možnost pracovat, se současně jedná o výběr reprezentativní, umožňující skutečně nahlédnout různé „polohy“ prožívání a/č vzpomínání na protektorátní dětství.

Předpokladem úspěchu textu, který se zajímá o časově vzdálenější každodennost, notabene dětskou, je náležité konceptuální a metodologické zaštitění projektu. V tomto případě se logicky nabízelo opřít dílo o paměti původně dětských aktérů. Autorka tak učinila prostřednictvím Databáze dějin všedního dne etablované v rámci Historického ústavu AV ČR. Využití vzpomínek na dětství učiněných s časovým odstupem v dospělosti má samozřejmě svá úskalí. Vždy bude možné poukazovat na časovou mezeru mezi protektorátním dětstvím a pozdějším časem vzpomínání, tudíž na selektivní povahu paměti, tendenci vzpomínat spíše na to dobré a špatné z paměti vytěšňovat. Anežka Kubáčová si těchto úskalí byla od počátku práce vědoma a ke svým pramenům přistupovala s jistou obezřetností. Předem si také určila „okruh respondentů“ – pracovala primárně s dětmi české národnosti, částečně s dětmi ze smíšených rodin. Právě o jejich dětství na stránkách práce nakonec běží. V tomto je práce možná selektivní, současně ovšem tento fakt reflektuje, respektive přiznává.

Diplomová práce Anežky Kubáčové má logickou strukturu, jasně stanovenou badatelskou otázku, definovanou pramennou základnu. Autorka si je vědoma limitů i „výběrové“ povahy svého díla. Z formálního hlediska jsem velmi rád, že je text psán jasně a srozumitelně. K mé radosti nesklouzává k ryze mechanické výstavbě, v jejímž rámci by se střídaly delší citáty z pramenů s pasážemi jejich komentářů a převyprávění. Možná s touto tendencí pisatelka zápolila v prvních chvílích sepsování díla. Konečná podoba textu ovšem působí kultivovaně, byť se tedy bez zmíněných výňatků z pramenů neobejde. Struktura práce je logická, úvod obsahuje sdělení relevantní pro čtení a zarámování díla, závěr textu shrnuje předcházející sdělení a reaguje na badatelskou otázku – i v době protektorátu mohly děti (být samozřejmě ne všechny) prožívat šťastné dětství.

S odstupem času od posledního čtení textu jsem měl možnost nahlédnout další interpretační potenciál materiálu i metody a koncepčního zaštitění práce. Nabízí se rovněž otázka, o kom a o čem vlastně práce vypovídá: Je o dětství či spíše o dospělých vzpomínkách na dětství? Je spíše o protektorátu či vypovídá o mechanismech ex post činěného vzpomínání? Platí však, že pokud jsem měl k textu v minulosti komentáře, řešil jsem je s autorkou průběžně v rámci sepsování díla. V tuto chvíli proto nemám žádné konkrétní otázky.

Práci doporučuji k úspěšné obhajobě a navrhuji hodnocení *výborně*.